

نوسرا و وثیقہ ل

خوارزمشاہلر تاریخہ عائد

بر آراق شرق قریبک بلکہ ای ذی قدرت حکمداری اولدینی حالده ، موغول حکمداری « جنکیز » قارشى اجرا ایتدیکی فلاکتلی حربلر نتیجه سنده « آبسکون » ده سفیلانه اتمام عمر ایدن « سلطان محمد خوارزمشاه » ک وچو جو قلیرینک تاریخی ، الله کی متعدد و قیمتلی وثائق سایه سنده ، پک ایی معلومدر . عرب ، عجم ، موغول منبعلری ، بزه کرک اونک کرک قهرمان اولادی « جلال الدین » ک مناقبی حصفده پک اطرافلی معلومات ویریورلر . حتی « نامق کمال » ، مشهور « جلال » پیه سنی یازمق ایچون اومنا بعدن اپنی استفاده ایتمشدی . خوارزمیلر تاریخنده یالکز شو جهت استغرابه شایاندرکه ، « سلطان محمد » ک « غیاث الدین » ، جلال الدین ، رکن الدین « آدلرینی طاشیان اوچ چو جو غنک لقبلی ، بوکونه قدر صرف ایدیلن برچوق مساعی به رغماً ، هنوز حل ایدیله ، مشدر . مثلاً « جلال » ک لقبی ، « نسوی » نک « سیره السلطان جلال الدین » نی ترجمه ایدن فرانسیز عالمی « هودا » نک وداها سائر برطاقلرینک قبول ایتدکلری وجهله منکوبیرتی « الله ویردی » میدر ؟ یوقسه « ۱۹۱۶ » ده « کیب و قفی کلیاتی » میاننده « تاریخ جهانکشای جویخی » یی جداً فاضلانہ بر صورتده طبع و تحشیه ایدن « میرزا محمد بن عبدالوهاب قزوینی » نک متون قدیمه به استناداً ادعا ایتدیکی کبی « منکبرنی » میدر ؟ بوراده اوزون اوزون ایضاحه شیمدیلک لزوم کورمه دیکمز ملاحظاته استناد ایدره ، بز بولقبک هر حالده « منکوبیرتی » اولماسی لازم کلدیکی قناعتنده یز . « میرزا محمد قزوینی » کبی برمدقق فاضل ، بو عنوانر حقفنده اوزون اوزون برطاقم ملاحظاته بولونقدن صوکرا ، نهایت ، بونلرک ناقابل حل بر معمای تاریخی تشکیل ایتدیکنی اعتراف ضرورتنده بولونیور . بز بومقاله مزده ، « ناقابل حل » عدا ایدیلن بو معمالردن برینی یعنی « سلطان رکن الدین » ک عنوانخی قطعی ونهائی اولارق حل ایده جنکز . بناء علیه بوکوچوک

مقاله ، نه قدر بسیط اولورسه اولسون ، تورک تاریخنک شیمیدی به قدر بر تورلوق حل ایدیله مه مش حتی حلی امکانسز کورولمش بر نقطه سنی تنویره یارایه جقدر .

* *

« سلطان رکن الدین » ک عنوانی مختلف نسخهلرده « عورسانجی ، عورشانجی ، غورشانجی ، غورشانسی ... » وداها بوکی برطاقم شکللرده مقیددرکه ، بونلرک هیچ بریسی برمعنا افاده ایتمز . یالکز ، اودوری شبهه سزیک ایی بیلن « طبقات ناصری » محررینک اثریله ، جلالک منشیسی اولوق اعتباریله بو خصوصده بلکه الکچوق صلاحیتدار اولان « نسوی » نک اثرنده موجود ایکی فقره ، بزی تنویر ایده بیلیر . « نسوی » دیورکه : « اوکا بواسمک ویریله سنه سبب ، سلطانک غورمملکتی ضبط ایتدیکی خبر بشارتی کلدیکی کون طوغمه سیدر » [هودا طبعی ، ص ۲۶] . « طبقات ناصری » ده کی ایصاحات بوندن داها واضحدر : « ولادت اوشی بودکه دیکر روز آن سلطان معزالدین محمد سام طاب ثراه از خوارزم باز کشتدر شهر سنه احدی و ستمائه اورا بدان سبب غورشانسی نام کردند یعنی غوری شکن » . « ابن الاثیر » ، « رشیدالدین » ، « و صاف » ، « میرخوند » کی مورخلر ، بولقبک حقیقی معناسنی آکلایامادقلری ایچون ، یالکز « رکن الدین » دیمکه اکتفا ایتمشلردر . ایشته بوجهتلی اهمیتله قید ایدن « میرزا محمد بن عبدالوهاب قزوینی » : « تورک نسانده متبخر اولانلر بلکه بوندن بر نتیجه مثبته چیقاره بیلیرلر « دیور . فی الحقیقه هله بوقطعی و صریح قیدلری کوردکن صوکر ، بولقبک « غورسانجی » اولدینی و « سانجیق ، سانجیق » مصدرندن کلدیکی درحال آکلایشلمقدهدر . « ابوالفدا » به و « میرخوند » ه اعتماد ایدیله جک اولورسه ، سلچوقی حکمداری سلطان « سنجر » ک اسمنک ده « سانجیق » دن مشتق اولدینی ایلری سوروله بیلیر [تاریخ ابوالفدا ، ج ۳ ، ص ۲۵۶ . « میرخوند » ک « سلچوقیلر » فصلنه مراجعت ایدیکز : وولله رس طبعی ، ترجمه سنک ۱۷۲ نجی صحیفه سنده] .

* *

« سانجیق » کلمه سی ، تورک لساننک مختلف شعبه لرنده اوزون عصرلردن بری موجوددر . داها « اورخون کتبه لری » نده بوکا تصادف ایتمکده اولدیغمز کی [طومسن ، اورخون کتبه لری ، ص ۱۵۶] ، تورکستان شرقیدن کتیریلهرک اوروپا عالملری طرفندن صوک زمانلرده نشر ایدیلن اسکی اویغور متلرنده ده [موللر ، اویغور یقا ، ۲ نجی جزؤ ، ص ۷۸

و ۸۶ ده ؛ هوآر ، ژورنال آزیاتیک ، اوچنچی جلد ، ۱۹۱۴ ، نومرو ۱ ، انده قسه باقکنز [دائماً بوکا راست کلیرز. الکاسکی تورک لغتلرندن اولان « کتاب الادراک للسان الاتراک » ، « ترجمان ترکی و عربی » ، « التحفة الزکیه فی اللغة الترکیه » کبی قیمتی اثرلرده ده « سانجیق ، سانجیق » کلهسی و مشتقاتی حقنده قیودات آتییه تصادف اولونیور :

سانجیق — سیوری سلاحله اوروب دلهرک یارالامق ، (مجازاً) طعن ایتمک

سانجی — قارن آغریسی

سانجیش — مطاعنه ، مصاف ، مشاجرہ

سانجیق — دکمک ، دکهرک جرح ایتمک

سانجیلی — دلیکلی ، اویمهلی ، نقشلی

« التحفة الزکیه » ده ، بولغنده کی « ج » ک « ش » ایله تبادل ایدهرک « سانجیلی » یرینه « سانشلی » ، « سانجی » یرینه « سانشی » ، وحتی ، برتبادل معکوس ایله « سانجیش » برنده ده « سانجیج » شکلرینه تصادف ایدیلدیکنی کوریورز. تورک لهجه لرنده « ج » ک « ش » ایله تبادل کی کثیرالوقوع اولدینی کبی ، برطاقم « قلب و عکس » لره ده صیق صیق تصادف ایدیلدیکندن ، « غور سانجی » نک « غور سانشی » ویا مقلوب اولارق « غور شانشی » شکلرنده تلفظ ایدیلهسی ده ممکندر .

« فضولی » ده کی « سانجوب بله نازنین اتکلر . طوبلاردی اتک اتک چیچکلر » ییتندن آکلاشیلاجنی وجهله ، اسکی زمانلردن بوکونه قدر آذری لهجهسی ساحه سننده قولانیلان بوکله ، چغتایجه ده ده معلوم و مستعملدر . « پاوه دو قورتهی » ک « شرق تورکجهسی لغتی » نده ، یوقاریده ذکر ایتدیکنمز معنلردن همان همان فرقسز اولارق ، « سانجیق ، سانجیج ، سانجیش ، سانجینی ، سانجاق » شکلرینه تصادف اولونیور [ص ۳۴۳] . کذلک « سلیمان افندی » نک « چغتای لغتی » نده بونلردن فرقسز اولارق « سانجیق ، سانجاق ، سانجیج ، سانجینی ، سانجیش » کله لری و « نوائی » نک :

انکا هرکورسام توشار کیرییک لاری خسته کونکلو ماتیکانديک سانجیاور

ییتی مندر جدر .

بوکله ایله مشتقاتنک « شمال تورک لری » آراسنده موجودیتنی « عبدالقیوم ناصری » نک « لهجه تاتاری » آدی اثرندن اوکره نیورز . اونلرده یینه عین معنایه اولارق « چانچمک ،

چنچمك ، سانچمق ، شیکلریخی ده آلان بو « سانجمق » مصدرینك « سانچدرمك » ، سانچشمك ، سانچلمك ، سانچکی ، سانچکیلی ، سانچکیلامق ، سانچیمك ، سانچو « شکلنده مختلف مشتقاتی واردرکه ، بونلرک معناری ده دیگر تورک لهجهلرنده کندن همان همان فرقسزدر [لهجه تاتاری ، قازان دارالفنون مطبعهسی ، ۱۸۹۵ ، ج ۱] .

آناطولی تورکرینک لساننده مختلف مشتقاتیه عصرلردن بری موجود اولان بوکله حقنده ، احمد و فیک باشانک « لهجه عثمانی » سیله شمس الدین سامی مرحومک « قاموس ترکی » سنده کافی درجهده ایضاحات موجود اولدینی کبی ، بونلر ایوم آرامزده مستعمل اولدیغندن داها فضله تفصیلاته لزوم کورمیورز .

مختلف تورک لهجهلرنده عصرلردن بری مشترکاً موجود اولماسی دولایسیله پکاسکی برماضیده موجودیتی طبیعی اولان واساساً « اورسخون کتبه لری » لرنده واسکی اویغور اثرلرنده موجودیتیه ده قدمی ثابت بولونان بو « سانجمق » کله سنک ، « خوارزم » تورکری آراسنده ، یوقاریده ذکر ایتدی کمز عمومی معناسیله موجود و مستعمل اولدینی ، بو قدر دلائل مواجهه سنده آرتق انکار ایدیله مز . بناء علیه ، « رکن الدین » ک طوغمه سیله « غوریلر » ک مغلوبیتی آراسنده بر رابطه بولمق صورتیه حسن تقال ایدن « سلطان محمد » ک ، اوکا « غورسانجی » عنوانی و یرمه سی پک طبعیدر . اساساً دارالفنون کتبخانه سنده ، مؤلفک خط دستیه اولان نسخه ایله مقابله ایدیلش بر « تاریخ عینی » ترجمه سنده بن بالذات « غورسانجی » شکلنه تصادف ایتدی کم کبی ، بونک « غورسانجی ، غورشانستی » شکللرنده تلفظ اولونه بیله جکی حقنده کی ملاحظات آنفه مزه نظراً ، « طبقات ناصری » ده کی شکللرکده ماهیتی آ کلاشیلور . ایشه ، لسان تاریخنه استناداً یوروتدی کمز بوملاحظات نتیجه سنده ، رکن الدینک « غورسانجی » عنوانی حائر اولدینی قطعی صورتده تین ایتمکده و « میرزا محمد قزوینی » نک « لایخل » عد ایتدی کی معمای تاریخی اک صریح و قطعی صورتده حل اولونمقده در [۱] .

کوسیلی زاده محمد فؤاد

[۱] وقتیه بومشله به دائر « اقدام » ک ۸۹۳۶ نومرولی نسخه سنده (۱۹۲۲) کوچوک برنوط نشر ایتشدکک ، اونک بر خلاصه سی پروفور قره لیچ طرفندن ده نشر ایدیلشدر [MOG, I, 233] .